

Research Paper

The Role of the Culture of Sacrifice and Martyrdom in the Implementation of Resistance Economy Culture Engineering from the Point of View of the Supreme Leader

Hasan Soltani*: Assistant Professor, Department of Management, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran.

Received: 2023/06/05 PP 67-82 Accepted: 2023/08/31

Abstract

The purpose of this research is to investigate the role of the culture of sacrifice and martyrdom in the implementation of resistance economy culture engineering from the perspective of the Supreme Leader. The research method is descriptive-survey and the statistical population is 380 academic staff members of Islamic Azad University, Shiraz branch. Using Morgan's table, the sample size was determined to be 181 people. The tools of data collection were two researcher-made questionnaires on the culture of self-sacrifice and martyrdom and the engineering questionnaire on the culture of resistance economy, which were distributed using a non-random sampling method. Data analysis has been done using correlation tests, analysis of variance and regression. The results of the research showed that there is a significant relationship between the components of the culture of self-sacrifice and martyrdom and the implementation of resistance economy culture engineering at the three levels of ideal, existing and goal. Therefore, the existence of the culture of sacrifice and martyrdom in universities provides a suitable platform for the implementation of resistance economy culture engineering, and with scientific and comprehensive planning and policies, the culture of sacrifice and martyrdom can be established in universities. Raise an acceptable level.

Keywords: Culture of sacrifice and martyrdom, culture engineering, resistance economy, ideal engineering, existing engineering, target engineering.

Citation: Soltani, H.(2023). **The Role of the Culture of sacrifice and Martyrdom in the Implementation of Resistance Economy Culture Engineering from the Point of View of the Supreme Leader.** *Journal of Society and Politics*, Vol 1, No 2, Shiraz, PP 67-82.

Extended Abstract

Introduction

Sacrifice and martyrdom stand as two precious and exalted outcomes of religion and divine teachings. Any society that possesses these two attributes has achieved prosperity and triumph. It is imperative for societies to cultivate these virtues through the proper education and training of individuals within the light of enlightened teachings from divine prophets. Emphasizing the values of sacrifice and martyrdom as practical, moral, and religious models is essential. Instances of self-sacrifice and martyrdom may sporadically manifest in any society, but the nature and significance of these acts vary based on the intellectual foundations, beliefs, worldviews, and ideologies of each society. True sacrifice and martyrdom are only found within divine and monotheistic teachings. It becomes a universal and enduring inclination when this spirit, through increased knowledge and understanding of people, guides them towards divine and celestial paradigms, eventually becoming widespread and culturally dominant. The cornerstone of Islam is martyrdom. However, as observed, bearing witness in Islam takes various forms, ranging from proclaiming "Lailalah il-Allah, Muhammad is the Messenger of God" to the ultimate expression of martyrdom—laying down one's life to establish or defend Islamic ideals (Fahimi, 1387). Based on the preceding discussion, it can be deduced that the concept of a "martyr" extends beyond being killed in the path of God. Anyone who attains the status of witnessing the truth and bears witness to God's unity and righteousness through their actions can be considered a martyr, even if they do not meet their end in Jihad and pass away naturally.

Methodology

The research method employed is a descriptive-survey approach, and the statistical population comprises 380 academic staff members of the Islamic Azad University, Shiraz branch. Following Morgan's table, the sample size was established at 181 individuals. Data collection involved the use of two researcher-created questionnaires, one focusing on the culture of self-sacrifice and martyrdom, and the other

utilizing the engineering questionnaire related to the culture of the resistance economy. These questionnaires were disseminated through a non-random sampling method. The data was analyzed using correlation tests, analysis of variance, and regression.

Results and discussion

There is a profound connection between sacrifice and martyrdom, with the highest form of sacrifice being the conscious and voluntary choice of truth, leading to the sincere sacrifice of one's life, which is the acceptance of martyrdom. This sacrifice is made in the pursuit of reviving and safeguarding religious beliefs, values, and principles. On the other hand, martyrdom in the path of God cannot be achieved unless an individual embraces self-sacrifice in the service of their religion with religious knowledge, insight, and unwavering dedication. Sacrifice and martyrdom are deeply ingrained in human nature and intellect even before they become religious and heavenly teachings. Human beings, guided by their inherent nature, aspire for immortality and survival. They persistently seek true happiness and the means to attain eternal permanence. This quest is driven by the desire to find a path leading to these ultimate goals.

The table provides correlation coefficients and their associated significance levels. The Pearson Correlation Coefficient, with a value of 0.67, demonstrates a moderate positive correlation between the indices of the culture of sacrifice and martyrdom and the implementation of the resistance economy culture. The Determination Coefficient, at 0.449, suggests that approximately 44.9% of the variance in the implementation of the resistance economy culture can be explained by the culture of sacrifice and martyrdom. The Adjusted Determination Coefficient, holding steady at 0.440, indicates the model's stability and reliability even after adjustments for degrees of freedom. Lastly, the significance level, at 0.0001, reveals a highly significant correlation between the two variables. This underscores the strong relationship between the culture of sacrifice and martyrdom and the

implementation of the resistance economy culture among the academic staff members at Islamic Azad University, Shiraz branch.

Conclusion

Explaining, analyzing, and introducing the culture of sacrifice and martyrdom serve as defense mechanisms within Islam to prepare society against the infiltration of foreign cultures. Sacrifice and martyrdom play a pivotal role in upholding the religious values, as well as securing the revolution and the nation's independence. Educational institutions and universities at various levels provide an ideal

platform for cultivating and institutionalizing this culture. This is because altering the attitudes of individuals within a society is one of the key strategies for influencing culture, and students, given their psychological characteristics, constitute one of the most influential segments of society. They spend the most time in educational institutions and universities and are at a highly formative stage in their lives. Consequently, through meticulous planning and the implementation of well-thought-out policies, it is feasible to enhance the culture of sacrifice and martyrdom within these institutions to a commendable level..

فصلنامه جامعه و سیاست

دوره ۱، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۲

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/jsp>

شاپای الکترونیکی: ۱۲۳۶-۲۹۸۱

مقاله پژوهشی

نقش فرهنگ ایثار و شهادت در اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

حسن سلطانی^۱: استادیار گروه مدیریت، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۵ صص ۸۲-۶۷ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۹

چکیده

هدف این پژوهش بررسی نقش فرهنگ ایثار و شهادت در اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری می‌باشد. روش پژوهش توصیفی-پیمایشی و جامعه آماری اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز بوده که تعداد آن‌ها ۳۸۰ نفر می‌باشد. با استفاده از جدول مورگان حجم نمونه برابر ۱۸۱ نفر تعیین گردید. ابزار گردآوری داده‌ها دو پرسشنامه محقق ساخته فرهنگ ایثار و شهادت و پرسشنامه مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی بوده که با استفاده از روش نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس توزیع گردیده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های همبستگی، تحلیل واریانس و رگرسیون صورت گرفته است. نتایج پژوهش نشان داد که بین مولفه‌های فرهنگ ایثار و شهادت و اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی در سه سطح آرمانی، موجود و هدف رابطه معناداری وجود دارد. لذا وجود فرهنگ ایثار و شهادت در دانشگاه‌ها، بستر مناسبی را برای اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی فراهم می‌آورد و با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های علمی و جامع، می‌توان فرهنگ ایثارگری و شهادت را در دانشگاه‌ها به سطح قابل قبولی ارتقاء بخشید.

واژه‌های کلیدی: فرهنگ ایثار و شهادت، مهندسی فرهنگ، اقتصاد مقاومتی، مهندسی آرمانی، مهندسی موجود، مهندسی هدف.

استناد: سلطانی، حسن. (۱۴۰۲). نقش فرهنگ ایثار و شهادت در اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی). فصلنامه جامعه و سیاست، سال ۱، شماره ۲، شیراز، صص ۶۷-۸۲.

^۱. نویسنده مسئول: حسن سلطانی، پست الکترونیکی: soltani.hassan74@gmail.com، تلفن: ۰۹۱۷۴۰۶۷۳۸۳

مقدمه

ایثار و شهادت دو میوه ارزشمند و متعالی دین و مکتب الهی است، و هر جامعه‌ای برخوردار از این دو باشد، سعادت و پیروزی را قرین خویش ساخته است. لازمه برخورداری جوامع از این دو، تعلیم و تربیت صحیح فرد فرد جامعه در پرتو تعالیم نورانی انبیای الهی و برجسته نمودن شاخصه‌های ایثار و شهادت است که همان الگوهای عملی انسانی، اخلاقی و دینی است. نمونه‌هایی از روحیه ایثار و شهادت، ممکن است به صورت مقطعی و ناپایدار در هر جامعه‌ای پدیدار شود، اما نوع و رتبه آن بر اساس مبانی فکری و اعتقادی و جهان بینی و ایدئولوژی هر جامعه متفاوت است و ایثار و شهادت حقیقی را تنها در مکاتب الهی و توحیدی می‌توان یافت. زمانی می‌توان به دارا بودن آن به عنوان گرایشی همگانی و پایدار بالید که این روحیه از طریق بالا رفتن سطح معرفت و شناخت مردم به روی آوردن آن‌ها به الگوهای الهی و آسمانی بینجامد و به صورت فرهنگی همه گیر و غالب در آید (Motahari, 2008).

«ایثار» در لغت، به معنای برگزیدن، غرض دیگران را بر غرض خویش مقدم داشتن و مانند آن است. به عبارتی به معنای از خود گذشتگی و ترجیح و برتری دادن به آنچه مطلوب دیگران است، و در اصطلاح عبارت است از: بخشش مال به کسی، با وجود نیاز به آن. در اخلاق اسلامی به معنای گذشت از خود به نفع دیگران است و اینکه چیزهایی را که خود به آن نیازمندیم، دیگران را بر خود ترجیح دهیم. اگر بخشی از مال خود را به دیگران بدهیم و برای خود هم نگه داریم، انفاق کرده‌ایم، ولی «ایثار» این است که مال خود را تماماً به دیگری ببخشیم، در حالی که خود به آن سخت نیاز داریم (Nairi & Khairandish, 2005).

در کتب لغت، برای کلمه شهید چند معنا ثبت شده است؛ مانند شاهد (کسی که چیزی از او پوشیده نیست)، گواه، کشته شده در راه خدا. در اصطلاح، این واژه بر افرادی اطلاق می‌شود که در راه خدمت به دین و دفاع از آن جان خود را فدا می‌کنند. دین اسلام بر پایه «شهادت دادن» به حقانیت وحی خداوند از طریق آخرین پیامبرش، محمد (ص) بنیاد شده است و تا جایی که پرشورترین یا معنا دارترین شکل شهادت، به نفس انسان یعنی روح مربوط می‌شود (Motahari, 2008).

پایه اسلام شهادت است. اما همان گونه که دیده‌ایم، عمل شهادت دادن در اسلام به روش‌های متعددی انجام می‌پذیرد: از بیان لاله الاالله، محمد رسول الله تا نهایی‌ترین وجه شهادت، یعنی فداکردن زندگی خود برای استقرار آرمان‌های اسلامی یا دفاع از آن آرمان‌ها (فهمی، ۱۳۸۷). بنابر آنچه گفته شد، می‌توان نتیجه گرفت معنای واژه شهید، از کشته در راه خدا فراتر می‌رود و هر کس که به مقام شهود حقیقت رسد و با عمل خود به یگانگی و حقانیت خداوند شهادت دهد، شهید است؛ اگر چه در جهاد کشته نشود و با مرگ طبیعی از دنیا رود.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

شاخصه‌های ایثار و شهادت

الف) انسانی بودن

بین ایثار و شهادت ارتباطی تنگاتنگ وجود دارد، عالی‌ترین مرتبه ایثار انتخاب آگاهانه و آزادانه راه حق و حقیقت و فدا کردن خالصانه جان (قبول شهادت)، در مسیر احیاء و حفظ اعتقادات، ارزش‌ها و اصول دین است. و از سویی نیز شهادت در راه خدا محقق نمی‌شود، مگر اینکه انسان با شناخت و بصیرت دینی و از خودگذشتگی پاک و خالص خویش، فداکاری در راه دین خدا را بپذیرد. ایثار و شهادت پیش از آنکه به عنوان آموزه‌های دینی و آسمانی باشند، در فطرت و عقل انسانی ریشه دارند. انسان از آنجایی که بر اساس فطرت پاک انسانی‌اش تمایل به جاودانگی و بقا دارد، دائماً در تکاپوی دستیابی به سعادت واقعی و شناخت راه‌های ماندگاری ابدی است و اگر حقیقتاً به راهی که وی را به این سرانجام برساند، شناخت یابد برای رسیدن به آن از هیچ تلاشی فروگذار نخواهد کرد و هر هزینه‌ای را می‌پذیرد، حتی اگر به قیمت اهدای جانش تمام شود (علیزاده، ۱۳۸).

از طرفی نیز، عقل انسانی با توجه به روح محاسبه‌گری و کسب منفعت احتمالی و یا دفع ضرر محتمل، عبور از دهها خواسته و منفعت پایین تر، به دست آوردن منفعت عالی‌تر را حداقل در امور مادی، تجربی و دنیوی امری منطقی می‌داند؛ حتی در این مسیر، ریسک و خطر را به عنوان یک حقیقت پذیرفته است. از طرفی نیز تجسم عالی‌ترین روحیه‌های انسانی نظیر؛ عدالت خواهی، عزت طلبی، کرامت جویی، محبت به خدا و خدمت به خلق، شکرگزاری، عبادت و بندگی خدا و مقابله با ظلم و طواغیت ... را می‌توان در انسان‌هایی به آشکارا یافت که از طریق ایمان و اعتقاد به مبدأ و معاد، روحیه ایثارگری و جوهره شهادت طلبی را در خویش یافته، وجودشان را برای رسیدن به این حلاوت ابدی خرج و هزینه می‌کنند (صفری، ۱۳۸۹).

ب- دین محوری

از دیگر شاخصه‌های ایثار و شهادت، دین محوری است، و آن از یک سو، عبارت از آزاد و رها بودن از همه قیود و تعلقات زمینی و مادی و ترک بندگی و اطاعت طواغیت و از سوی دیگر، عشق و دل‌بستگی شدید به خالق هستی بخش و به همه آموزه‌ها و تعالیم الهی و آسمانی است. آن‌هایی که در پرتو دین‌مداری و عمل به احکام الهی و در راه صیانت از اعتقاد و ارزش‌های والای دین، حاضرند از همه چیز خود، از مال و جان و ناموس و از همه دارایی‌شان، خالصانه بگذرند، هم اینان به امر الهی و در سایه دین محوری، در برابر ظلم و ستم طواغوت‌ها می‌ایستند و از حق خود حتی به قدر یک وجب از خاک میهن اسلامی و خون به ناحق ریخته مسلمانان نمی‌گذرند و جانفشانی و ایثارگری در این راه را نیز فوز عظیم می‌دانند (ابراهیمی، ۱۳۸۷).

رفتار و گفتار و منش ایثارگران و شهادت‌طلبان سراسر عبودیت و بندگی خداوند و عمل به دستورات و تعالیم نورانی دین است. آن‌هایی که ایثارگری را معامله با خدا و شهادت‌طلبی را پرواز بر بال ملائک و فرصت دیدار معبود خویش می‌دانند، به راحتی، سخت‌ترین و دشوارترین شرایط را در راه هدف مقدس و الهی‌شان می‌پذیرند. و البته جهادگران میدان ایثار و شهادت از تأیید و هدایت خاص الهی نیز برخوردارند. این موضوع، در تاریخ قیام اباعبدالله الحسین (ع) بالاترین معنا و مفهوم را پیدا می‌کند؛ زمانی که امام حسین (ع) در راه دین خدا و در مسیر احیای دین جده‌اش رسول الله (ص) ایثار جان و شهادت خود، فرزندان و یارانشان در راه خدا و نیز اسارت اهل بیت‌شان را پذیرفتند و فرمودند: «إِنَّ كَانِ دِينَ مُحَمَّدٍ لَمْ يَسْتَقِمَّ، إِلَّا بِقَتْلِي، فَيَا سَيْفُ خَذِينِي؛ گر جز به کشتنم نشود دین حق بلند/ ای تیغ‌ها بیا بید بر فرق من فرود.» (مطهری، ۱۳۸۳).

ج) کمال بخشی

هر کس اندک‌آشنایی با فلسفه آفرینش و قدر و منزلت دین و تعالیم آن و سعادت‌ی که برای انسان از اطاعت دستورات دین حاصل می‌شود، داشته باشد، از آنجایی که موجودی کمال‌جو و سعادت‌طلب است، به حکم عقل، سلوک در این مسیر را بر می‌گزیند و برای رسیدن به کمال حقیقی حاضر است همه سرمایه‌هایش را به بهترین وجه و عالیترین صورت که همان ایثار و شهادت است، به مولای خویش اهدا نماید و مردن برایش امر سهل و آسانی می‌گردد و به پیشوای خود، مولای متقیان علی (ع) اقتدا خواهد کرد که می‌فرمود: «به خدا قسم انس علی به مرگ (در راه خدا) از انسی که بچه به پستان مادرش دارد، بیشتر است.»

کمال بخشی نیز شاخصه دیگر ایثار و شهادت است که به دو صورت متجلی می‌گردد:

الف- کمال فردی: کمال فردی انسان در گرو انتخاب آزادانه و آگاهانه اوست. هر چه این انتخاب در شرایط دشوارتر و بحرانی‌تر و در موقعیت تنوع سرمایه‌ها و فرصت‌های بیشتر شکل بگیرد؛ به عبارتی انسان سرمایه وجودی ذی قدرتری را تقدیم کند و درصد معرفت و شناختش نسبت به عمل و خلوص آن بالاتر باشد، به گوهر بارزش‌تری از کمال دست خواهد یافت. از جمله مصادیق کمال، آزادی خواهی، عدالت‌طلبی و عزت‌مندی است که در ایثار و شهادت و راه امام حسین (ع) به عنوان سرور و سالار شهیدان به روشنی متجلی است. او مرگ با عزت را بر زندگی ذلیلانه ترجیح می‌دهد و نه تنها خود آزاده و آزادی‌خواه بود که دشمنان خویش را نیز به آزادی خواهی فرا خواند: «ای آل سفیان! اگر دین ندارید و از قیامت نمی‌ترسید، لااقل در دنیا آزاد باشید» هر انسانی، در جدال بین مرگ و زندگی و در شرایطی که انتخاب هر دو یکسان باشد، در راه هدفی متعالی و مقدس و برای حفظ و صیانت از عقیده و باورهای دینی خود ایثار و شهادت طلبی را برگزیده، مرگ با عزت را همچون مولای خویش امام حسین (ع)، بر اسارت و بندگی طواغوت‌ها ترجیح دهد، در این مجال، خدا خود خریدار اجناسی است که از مال و جان و... از سوی بندگان به او تقدیم می‌شود.

ب- کمال جامعه: روح ایثار و شهادت وقتی در فرد تجلی پیدا کرد و او را به کمال رساند، چنان تأثیری از ناحیه منبع اصیل خود؛ یعنی ذات بی‌نهایت خداوند می‌یابد که بر جامعه پیرامون خود نیز تأثیر می‌گذارد. از آنجایی که روح ایثار و شهادت طلبی دو خصوصیت فطری انسان است "چنانکه گفتیم"، همه انسان‌ها و البته اهل ایمان که به ندای فطرت خویش پاسخ مثبت داده‌اند، به ایثار ایثارگران و شهادت طلبی آن‌ها عشق می‌ورزند و آن‌ها را به عنوان الگوهای برتر جامعه خود پذیرفته‌اند. ایثار و شهادت امام حسین (ع) چنان موجی از کمال طلبی، آزادی خواهی و عدالت‌جویی را در سراسر عالم پراکند که سبب شد غیر مسلمانان نیز از قیام او درس گیرند و آزاد خواهی خویش را مبتنی بر آزاد خواهی آن امام همام نمایند. مهاتما گاندی (رهبر فقید هند) گفت: «من زندگی امام حسین، آن شهید بزرگ اسلام را به دقت خوانده‌ام. بر من روشن شده است که اگر هندوستان بخواد پیروز گردد، باید از سرمشق امام حسین پیروی کند.» و این نقطه آغازین تأثیرپذیری از روح ایثار و شهادت است. هر انسانی که دارای چنین روحیه‌ای باشد، اعم از اینکه به کمال آن رسیده یا نرسیده باشد، بر جامعه پیرامونی خود تأثیر می‌گذارد. شهادت در راه خدا که بالاترین نوع ایثار است، کامل‌ترین تأثیر را در جهت کمال بخشی جامعه دارا است. خون هر شهید در پای درخت جامعه اسلامی میریزد و آن را روز به روز تنومندتر و استوارتر کرده، شاخ و برگ آن را به سمت و سوی کمال و سعادت حقیقی جهت می‌بخشد (مطهری، ۱۳۸۷).

(د) ارزش آفرینی

عالی‌ترین و مترقی‌ترین ارزش‌های فردی و اجتماعی در پرتو ایمان و عمل خالص برای خدا تولید می‌شود. به تعبیری، بهترین ملاک و معیار برای تشخیص ارزش‌ها کار خالصانه برای خداست. از آنجایی که در یک جامعه دینی مفاهیمی چون ایثار و شهادت بالاترین ارزش محسوب شده، عالی‌ترین سطح از اخلاص را دارا هستند، از این رو، ایثارگران و شهیدان در تولید ارزش‌های متعالی انسانی و الهی در وجود فرد و جامعه نقش بسزایی ایفا می‌کنند. مادامی که روح ایثار و شهادت در کالبد یک جامعه سریان و جریان دارد، آن جامعه زنده و پویاست و هیچ زمان، فرهنگ غیر الهی و ارزش‌های غیر انسانی بر آن جامعه سایه نخواهد افکند، و آن جامعه روی دلت و خواری را نخواهد چشید، زیرا با این دو ارزش، حیات و جاودانگی و عزت ابدی یافته است.

روح ایثار و شهادت، ضمن تولید تقوا و پرهیزکاری، آن را در جامعه نهادینه می‌کند و جامعه‌ای که به لباس تقوا و پرهیزکاری آراسته شود، گرد ناپاکی و مخالفت با ارزش‌های الهی و انسانی را از خود می‌زداید، زیرا لباس تقوا زینده‌ترین لباس برای تعالی بخشی به جامعه و فرد است. علاوه بر این، کرامت حقیقی انسان، راه خروج از بن بست‌ها و تشخیص حق از باطل در گرو تقوای الهی است (هاشمی، ۱۳۸۹).

ه) حماسه‌سازی

شاخصه دیگر ایثار و شهادت، تولید حماسه در سطح جامعه است. همان‌گونه که حماسه میوه ایثار و شهادت است و از عرفان و شناخت واقعی از هستی بخش عالم و مبدأ و معاد حاصل می‌شود. عرفان خالص و حقیقی نیز بدون ایثار مال و جان، حاصل نخواهد شد. از این رو، وقتی حماسه در وجود انسان رسوخ کند، او را به حرکت در می‌آورد و از حالت سکون به پویایی و شکوفایی می‌رساند. وابستگی‌ها و دلبستگی‌های کاذب و دروغین را محو و اهداف و مطلوب‌های حقیقی را جایگزین می‌سازد. چنین حماسه‌ای، زیباترین صحنه‌های ایثار و شهادت را می‌آفریند و به عنوان الگویی تمام نشدنی بر جامعه خویش تأثیر می‌گذارد، زیرا انسان‌ها طالب پویایی و حرکتند و هر امری آن‌ها را تازه‌تر کند، با جان و دل می‌پذیرند.

روح حماسه در عالی‌ترین سطح آن در سیره عملی اهل بیت (ع) و بویژه در سرور و سالار شهیدان مشاهده می‌شود و این مطلب مورد پذیرش همگان است. در جریان عاشورای حسینی می‌بینیم با اینکه تمام قدرت‌های آن روز، علیه کاروان حسینی (ع) بسیج شدند، با این حال او و یارانش از همه خطرهای استقبال نموده، تسلیم نشدند. این حماسه با ایثار جان و قبول شهادت پایان نپذیرفت، بلکه ایشان (ع) احساس کردند که خاندان گرامی‌اش نیز باید به اسارت بروند و آن‌ها نیز چنین کردند. نه تنها خود او که احدی از اهل بیت او به تأیید و امضای حکومت جایزانه امویان راضی نشدند (غفاری و افضلیان، ۱۳۹۰).

و) بحران زدایی

بدون شک، پیروی از اهداف عالی اسلام و برپایی احکام و تعالیم نورانی آن، نظیر عدالت خواهی، ظلم ستیزی، حاکمیت اخلاق و معنویت، و ترویج باورها و ارزش‌های معنوی و ... با اهداف و اغراض خودخواهانه و منفعت‌های مادی و دنیوی صاحبان زر و زور و تزویر تضاد پیدا می‌کند و این تضاد، موجب به مخاطره افتادن خواسته‌ها و امیال نفسانی این گروه می‌گردد. در این میان، دنیاطلبان و سردمداران کفر و الحاد، برای برداشتن موانع و عواملی که سد راه آن‌ها به حساب می‌آیند از هیچ تلاشی فروگذار نمی‌کنند. از منظر ایشان، هدف وسیله را توجیه می‌کند و برای رسیدن به مقاصدشان با همه امکانات و توانشان و از هر طریقی بحران آفرینی می‌کنند؛ گاهی با ابزار نظامی نظیر کودتا، تهاجم نظامی، ترور و کشتار ... گاهی با محاصره و تولید بحران‌های مختلف اقتصادی، گاهی با مقابله سیاسی و ایجاد دست اندازها و اختلاف‌های سیاسی در داخل و خارج کشور و گاهی نیز با تهاجم فرهنگی و به تعبیر مقام معظم رهبری «شبیخون فرهنگی» (صفری، ۱۳۸۹).

اگر جبهه اسلام در برابر این گونه اقدامات عملی و خوف آفرینی‌ها که در قالب توطئه‌ها و فتنه‌های مختلف صورت می‌گیرد، تدبیر و برنامه‌ای علمی و عملی نداشته باشد، مقهور این قدرت‌های پوشالین می‌شود؛ چنانکه امروزه بسیاری از کشورهای جهان و حتی دول پیشرفته، مقهور قدرت پوشالین استکبار جهانی؛ یعنی آمریکا شده‌اند. اما از آنجایی که اسلام کاملترین و جامع‌ترین ادیان الهی است و برای کوچک‌ترین مسائل و به ظاهر کم اهمیت‌ترین آن‌ها برنامه نظری و عملی دارد؛ قطع یقین برای مسائل دفاعی و حفظ جان و مال و ناموس و اعتقاد مسلمانان برنامه‌ها و راهکارهای دقیق عملی دارد. از جمله مترقی‌ترین راهکارهای عملی اسلام عزیز در مسیر بحران زدایی از جامعه اسلامی، مسأله ایثار و شهادت است که واجد یک مبنای تئوریک بسیار قوی و حساب شده، مبتنی بر عقل و وحی خداوند و کلام معصومان (ع) است.

وقتی جامعه‌ای واجد روحیه متعالی ایثار و از خود گذشتگی باشد، در برابر هر نوع بحران و چالشی توان ایستادگی و مقابله را دارد:

- در وضعیت بحران اقتصادی، جامعه ایمانی و دین مدار، با ایثار مال و ثروت خود و تقسیم آن برای بهره‌مندی همه اقشار جامعه در برابر بحران آفرینان مقابله کرده، شکست را پذیرا نخواهد شد.

- در مواقع ایجاد تفرقه و تهاجم سیاسی، جامعه اسلامی با از خودگذشتگی و عبور از خواسته‌ها و منافع سیاسی گروه خود و بر اساس وحدت کلمه اسلامی و وحدت ملی در برابر این بحران نیز مستحکم‌تر از پیش خواهد ایستاد.

زمانی که دشمن از طریق تهاجم فرهنگی و با استفاده از ادبیاتی نظیر تساهل و تسامح، آزادی و جامعه مدنی (به معنای غربی آن) قصد تخریب بنیادهای فکری و ارزشی جامعه را دارد، جامعه اسلامی برای حفظ ارزش‌ها و فرهنگ اصیل و غنی خود که بر گرفته از دین اسلام است، از تمام تلاش و عزت و آبروی خود مایه می‌گذارد و با احیای دستور «امر به معروف و نهی از منکر» جامعه را به یک میدان نظارت عمومی بدل می‌سازد، تا این تهاجم نیز خنثی گردد.

اما در عالی‌ترین نوع، در برابر تهاجم نظامی دشمن، که به قصد براندازی کامل و دفعی نظام اسلامی صورت می‌گیرد، جامعه اسلامی بر اساس توصیه و فرمایش خداوند به جهاد فی سبیل الله، بالاترین ایثارگری را از طریق شهادت طلبی و از جان گذشتگی به نمایش می‌گذارد و دشمن خود را مقهور و ناکام می‌سازد (غفاری و افضلیان، ۱۳۹۰).

(ز) اخلاص و ماندگاری

امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" در باره جاودانگی و بقای ایثار و شهادت چنین می‌گوید: «در آینده ممکن است افرادی آگاهانه و یا از سر ناآگاهی بپرسند که ثمره خون‌ها و شهادت‌ها و ایثارها چه شد؟ این‌ها یقیناً از عوالم غیب و فلسفه شهادت بی‌خبرند و نمی‌دانند کسی که فقط برای رضای خدا به جبهه‌ها رفته است و سر در طبق اخلاص و بندگی نهاده است، حوادث زمان به جاودانگی و بقا و جایگاه رفیع آن لطمه‌ای وارد نمی‌سازد...» نه تنها حقیقت ایثار و شهادت، جاودانه و ماندگار است، بلکه هر انسانی که به این دو افتخار نائل شود، چون با خدا معامله نموده و خداوند شخصاً جنس آن‌ها را خریدار است، به سود و منفعت ابدی و لایزال خواهند رسید؛ چنانکه در باره شهدا وارد شده است که: «شهادت نظر می‌کند به وجه الله»؛ یعنی تمام حجاب‌های حایل بین شهید و خداوند برداشته می‌شود و کسی که به این مقام برسد، به جاودانگی و ماندگاری ابدی رسیده، همیشه در محضر خداوند متمتع خواهد بود (ابراهیمی، ۱۳۸۷).

(ح) جامعیت

جامعیت، یکی دیگر از شاخصه‌های ایثار و شهادت است. ایثارگری و شهادت طلبی جایگاه رفیعی است که هر کس را توان راهیابی به آن نیست. حکایت ایثارگری و شهادت طلبی حکایت سیر و سلوک عاشقانه و عارفانه است و منزل به منزل می‌رود تا به منزل نهایی؛ یعنی وصال حضرت دوست برسد. لازمه فهم جامعیت ایثار و شهادت، بررسی ارتباط عمیق و تنگاتنگ موجود بین آن‌ها با اصول اعتقادی و فضایل اخلاقی است (غفاری و افضلیان، ۱۳۹۰).

(ط) موج آفرینی و بصیرت بخشی

در طول تاریخ، حوادث و اتفاقات بسیاری و حرکت‌ها و جریان‌های متعددی رخ داده است و هر کدام بر اساس نسبتی که با حقیقت و فطرت انسانی داشته، به مردم بصیرت بخشیده و موج آفرینی نموده است. بعضی از این جریان‌ها پیش از آنکه موج و بصیرتی ایجاد کنند، زایل شده اند و برخی نیز اگر چه موج و بصیرتی تولید کرده‌اند، اما به سرعت رو به افول گذاشته‌اند. در این میان، ایثار و شهادت به عنوان دو مقوله کاملاً اسلامی که ریشه در فطرت انسانی دارد، بیشترین سهم در تولید بصیرت و هوشیاری و ایجاد موج و حرکت انقلابی را داشته و دارد. بعلاوه دوام و ماندگاری که بر ایثار و شهادت سایه افکنده، عامل دیگری برای دارا بودن شاخصه بصیرت بخشی و موج آفرینی در بین جوامع به حساب می‌آید. از جمله نمونه‌هایی که جلوه ایثار و شهادت در آن، بالاترین تأثیر را در همه جوامع بعد از خود گذاشته، حرکت تاریخی و قیام بی‌نظیر امام حسین (ع) و یاران با وفای اوست. آنچه در نهضت عاشورا از همه حوادث و اتفاقات آن برجسته‌تر است، روح ایثارگری و شهادت طلبی حاکم بر قافله ابوعبدالله الحسین (ع) است. از این رو، تاریخ بعد از قیام عاشورا به خوبی گواهی می‌دهد عمده موج‌ها و حرکت‌هایی که به صورت پراکنده با عنوان خونخواهی شهدای کربلا، مخالفت با ظلم و ستم حاکمان، تغییر نظام حکومتی و انقلاب‌های مردمی شکل گرفته، در حد بسیار زیادی متأثر از میراث ایثار و شهادت شهیدان کربلا بوده است (مطهری، ۱۳۸۳). ایران به عنوان کشوری با رویکرد سیاسی-اجتماعی مستقل در مناسبات جهانی، توانسته است تا با ایجاد ادبیات نو در عرصه‌های مختلف و شئون متفاوت حکومت دارای الگویی بومی با تکیه بر تعالیم اسلامی ارائه دهد. اگرچه بروز عملی این الگو به دلایل بسیار نتوانسته است نقطه مطلوب را به نمایش بگذارد. ولی پیشرفت‌های چشمگیر و غیرقابل انکار سال‌های پس از انقلاب در صحنه‌های گوناگون باعث شده است کشورهای حوزه اسلام، ایران را به عنوان کشوری با حاکمیت اسلام و پیشرو در عرصه مناسبات بین‌المللی و داخلی بشناسد. بر این اساس محققین و صاحب‌نظران کشورمان همواره بایستی درصدد رفع موانع علمی موجود در مسیر تعالی کشور برآیند. از جمله ابعاد حیاتی و مهم در این مسیر، نظریه پردازی در جنبه اقتصادی حکومت داری می‌باشد. در ادبیات اقتصادی مرسوم، تحلیل روندهای اقتصاد از جمله روش‌هایی است که محققین از آن برای کنترل و هدایت آتی اقتصادها مورد استفاده قرار می‌دهند و اقتصاد ایران نیز نمی‌تواند از این قاعده مستثنی باشد (بزرگمهر، ۲۰۱۲).

دین مبین اسلام به عنوان کامل‌ترین و جامع‌ترین دین الهی به گونه‌ای نازل شده است که قابلیت و استعداد ایجاد و شکوفایی عمیق‌ترین فرهنگ‌ها را در همه اعصار و زمان‌ها دارد. همان گونه که امام راحل، بسیج را شجره طیبه انقلاب اسلامی نامیدند، انقلاب اسلامی نیز نمادی از حکومت مورد خواست و اراده اسلام عزیز و شجره طیبه بوستان پر خیر و برکت دین است (سید علیپور، ۱۳۸۴).

در این میان، فرهنگ ایثار و شهادت ارتباطی تنگاتنگ با آموزه‌های دین و به تبع آن انقلاب اسلامی ایران دارد. در واقع، این فرهنگ مترقی و متعالی با جان و دل مردم مسلمان و ایرانی عجین گردیده، برای حفظ و هراسست از دین و اعتقادات و کیان و ناموس آن‌ها بروز و ظهور خواهد کرد. درحقیقت، باید اذعان نمود که اگر این فرهنگ آرمانی و بلند نبود، هیچ گونه حرکتی برای شکل‌گیری نظام اسلامی و تداوم آن، به وجود نمی‌آمد. این فرهنگ آسمانی که تجلی بلوغ معنویت و اوج اطاعت و عبودیت حضرت احدیت است، ریشه در گذشته تاریخ بشریت دارد و نمونه‌هایی از آن در همه اعصار و زمان‌ها و در همه ادیان وجود داشته، اما بلوغ و غایت آن در عصر پیامبر خاتم (ص) و پس از آن، در میان امت او متجلی گردیده است (صفری، ۱۳۸۹).

بدون شک، دستیابی به شاخصه‌های ایثار و شهادت مستلزم آشنایی با مفاهیم ایثار و شهادت است. فرهنگ ایثار و شهادت دو میوه ارزشمند و متعالی دین و مکتب الهی و یک الگوی عملی و کاربردی کامل برای تکامل همه انسانهاست و هر فرد و جامعه‌ای دارای آن باشد، هیچ گاه طعم شکست و ذلت را نخواهد چشید و سعادت و پیروزی را قرین خویش ساخته است (مطهری، ۱۳۷۸).

دشمنان هر جامعه بر آن هستند تا با ضربه زدن به اقتصاد، ستون فقرات جامعه را بشکنند و آن را متلاشی و نابود سازند. اقتصاد مقاومتی به جامعه اسلامی کمک می‌کند تا ضمن تأمین یکی از مهم‌ترین مولفه‌های جامعه یعنی آسایش و اقتصاد، اجازه ندهد تا دشمن از این چشم اسفندیار و نقطه ضعف جامعه استفاده کرده و با تیرهای زهرآگین تحریم و فشار، جامعه را فلج کند؛ زیرا اقتصاد مقاومتی جامعه را چنان مصون می‌دارد که این نقطه ضعف به یک نقطه تحرک و پرش برای جامعه مطرح شده و جامعه اسلامی را به عنوان یک الگوی برتر به جهانیان معرفی نماید؛ زیرا توده‌های مردمی که جز دنیا هدفی ندارند، به این نتیجه و باور می‌رسند که اگر دنیا بخواهند سبک زندگی اسلامی را در پیش گیرند (ترابزاده جهرمی و دیگران، ۱۳۹۲).

دانشگاه‌ها به عنوان مراکزی که به تربیت و آماده ساختن نیروی انسانی کارآمد، شایسته و دارای مهارت به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای واقعی جامعه در زمینه‌های مختلف می‌پردازند، نقش حیاتی و کلیدی را برعهده دارند، چرا که دانشگاه‌ها با بروندادهای خود به جامعه، عملاً در راه توسعه گام برمی‌دارند. بنابراین شالوده توسعه سیاسی و اقتصادی در دانشگاه ریخته می‌شود و این امر خود منوط به توسعه علمی و فرهنگی و منشا آن هم در دانشگاه است. لذا با توجه به اهمیت فرهنگ ایثار و شهادت در دانشگاه‌ها و نقش آن در اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی، انجام این پژوهش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و نتایج آن می‌تواند زمینه اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی را در بین اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها فراهم نماید.

مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی

دستیابی به اقتصاد مقاومتی نیازمند بسترسازی و ایجاد شرایط و زمینه‌هایی است که اگر تحقق نیابد نمی‌توان امید داشت که اقتصاد مقاومتی در جامعه شکل گیرد. از مهم‌ترین عواملی که اقتصاد مقاومتی بر بنیاد آن شکل می‌گیرد، بینش و نگرشی است که به عنوان موتور محرکه فعالیت‌های انسانی مطرح است.

بینش‌ها، نگرش‌ها و باورهای انسانی است که سبک زندگی و نیز جهت و حتی میزان تحرکات بشر را تعیین می‌کند. بنابراین، دستیابی به اقتصاد مقاومتی متکی به باور وجود توانایی در خود در برابر تحرکات دشمن سلطه‌گر است. اگر کسی باور نداشته باشد که می‌تواند بر سرپای خود بایستد و در همه جنبه‌ها به نیازهای خود پاسخ دهد و یا جامعه‌ای که چنین باوری را ندارد نمی‌تواند تحرکاتی برای خودکفایی و استقلال اقتصادی داشته باشد. هم چنین اگر جامعه‌ای باور نداشته باشد که دشمنانی سلطه‌گر بر آن هستند تا جامعه را نابود سازند و بر آن سلطه یابند، هرگز اقتصاد مقاومتی برای رهایی از فشارهای دشمنان شکل نخواهد گرفت. برخی بر این باورند که اصولاً نمی‌توانیم یا این که تصور دشمن، توهمی بیش نیست و همواره بر طبل نمی‌توانیم و تو هم دشمن می‌کوبند تا جامعه به نوعی باور منفی از جهت توانایی و بی‌خیالی از نظر دشمن برسد. بنابراین، می‌بایست جامعه به این باور برسد که می‌تواند و دشمنی دارد که می‌کوشد تا این توان را از وی سلب کند و او را وابسته به خود سازد و استقلال او را مخدوش سازد. در این صورت است که اقتصاد مقاومتی شکل می‌گیرد. به سخن دیگر، دست کم دو عنصر فکری و فرهنگی در تحقق اقتصاد مقاومتی نقش اساسی را دارد که عبارتند از خودباوری و فشارهای دشمنان است (کیافر، ۱۳۹۱).

از همین جا می‌توان دریافت که بر مسئولان جامعه و اولیای امور است که مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی را در دستور قرار دهند؛ زیرا می‌بایست فرهنگ را در جامعه ایجاد و نهادینه سازند که رفتارهای اقتصادی آنان را به شکل خاصی تحت تأثیر مستقیم خود قرار دهد. جامعه می‌بایست در بینش و نگرش به این باور برسد که توانایی آن را دارد که همه نیازهای اقتصادی خود را پاسخگو باشد و هرگونه فشار دشمنان را نیز دفع کند. مهندسی در این جا به معنای برقراری نسبت تعادلی و تکاملی میان عوامل و یا متغیرهای تشکیل‌دهنده یک مجموعه فکری و مادی است تا اقتصاد مقاومتی را تحقق بخشد و آن هدف را در دسترس جامعه قرار دهد (اشرفی و فهیمی فر، ۱۳۹۰).

در مهندسی فرهنگ، تلاش بر آن است تا لایه‌ها، انواع و ارکان فرهنگ شناخته شود و نوع تعامل آن‌ها را در هر وضعیت به دست آورد و آن را به سمت تعالی اندیشه‌ها و اخلاقیات و رفتار مورد پذیرش هدایت کرد. بنابراین، در این جا نیز می‌بایست همه این موارد ملاحظه شود تا جامعه فرهنگ توانستن و خواستن را در خود و رفتارهایش به نمایش گذارد و ترس و خطر دایمی دشمنان و توانایی مقابله با آنان را بپذیرد. در همین راستا می‌بایست همه رسانه‌ها و مراکز دولتی و خصوصی و نیمه دولتی و عمومی به کار گرفته شوند تا فرهنگ اقتصاد مقاومتی در همه جا به عنوان یک دغدغه اصلی جامعه مطرح و به عنوان یک ارزش اساسی جامعه ترویج شود (داریانی، ۲۰۱۴).

همه حوزه‌های زندگی بشر تحت تاثیر یکدیگر عمل می‌کنند؛ به این معنا که بینش‌ها در رفتارها و رفتارها در بینش‌ها تاثیرگذار هستند. از این روست که اگر ما برای جامعه انسانی سه وجه سیاست، اقتصاد و فرهنگ قابل شوییم، هر سه حوزه در هر اقدام مثبت و منفی تحت تاثیر مستقیم یکدیگر قرار می‌گیرند. اصلاح و افساد هر یک از این سه حوزه بی درنگ یا در یک فرآیندی ابعاد دیگر جامعه را تحت تاثیر قرار می‌دهد. از این رو همواره میان حوزه‌های گوناگون داد و ستد مطرح است. پس نمی‌توان برای یک حوزه بی توجه به تاثیرات یا تاثرات حوزه‌های دیگر برنامه‌ریزی کرد. این بدان معنا خواهد بود که در مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی می‌بایست حوزه دیگر چون سیاست نیز مدنظر قرار گیرد. این جاست که به نقش کلیدی مثلاً سیاست مداران و کارگزاران نظام سیاسی برای دست‌یابی به اقتصاد مقاومتی می‌بایست توجه داشت. مشکلات فرهنگی می‌تواند متأثر از اقتصاد یا سیاست باشد یا مشکلات سیاسی جامعه تحت تاثیر مشکلات اقتصادی یا فرهنگی جامعه قرار گیرد. بنابراین در مهندسی می‌بایست همواره از توسعه نامتوازن جلوگیری کرد و اگر کاری انجام می‌شود دست کم در سه بعد اقتصادی و سیاسی و فرهنگی جامعه به شکل متعادل و متوازن انجام گیرد (اشرفی و فهیمی فر، ۱۳۹۰).

دشمن از آنجا که از تبدیل شدن ایران اسلامی به یک قدرت منطقه‌ای و جهانی و الگوبرداری از آن در سرتا سر جهان هراسان است؛ چرا که سلطه استبدادی و بی چون و چرای او در معرض خطر قرار می‌گیرد، اجازه نمی‌دهد تا گفتمان نظام اسلامی به شکل یک جامعه و دولت شکل گیرد و در عرصه بین‌المللی خودنمایی کند. از این روست که با سبک زندگی براساس اسلام ناب محمدی به شدت مبارزه می‌کند. در حوزه مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی نیز می‌بایست دو اصل اساسی توانستن و سلطه مستکبران و دشمنان پذیرفته شود تا اقتصاد مقاومتی شکل گیرد. اگر جامعه به این باور نرسد که می‌تواند در حوزه اقتصادی مثلاً به استقلال و خودکفایی برسد یا این که وجود دشمنان و سلطه گران مستکبر و متجاوز را توهم بشمارد، هرگز اقتصاد مقاومتی شکل نخواهد گرفت (بیانات مقام معظم رهبری).

دست‌یابی به اقتصاد مقاومتی نیازمند بسترسازی و ایجاد شرایط و زمینه‌هایی است که اگر تحقق نیابد نمی‌توان امید داشت که اقتصاد مقاومتی در جامعه شکل گیرد. از مهم‌ترین عواملی که اقتصاد مقاومتی بر بنیاد آن شکل می‌گیرد، بینش و نگرشی است که به عنوان موتور محرکه فعالیت‌های انسانی مطرح است. اصولاً فلسفه زندگی که انسان براساس شناخت و معرفت نسبت به خود و هستی پیدا می‌کند، سبک زندگی او را تحت تاثیر قرار می‌دهد. بنابراین، دست‌یابی به اقتصاد مقاومتی متکی به باور وجود توانایی در خود در برابر تحکات دشمن سلطه‌گر است. (خدارحمی، ۱۳۹۱).

بنابراین، می‌بایست جامعه به این باور برسد که می‌تواند و دشمنی دارد که می‌کوشد تا این توان را از وی سلب کند و او را وابسته به خود سازد و استقلال او را مخدوش سازد. در این صورت است که اقتصاد مقاومتی شکل می‌گیرد. به سخن دیگر، دست کم دو عنصر فکری و فرهنگی در تحقق اقتصاد مقاومتی نقش اساسی را دارد که عبارت از خودباوری و فشارهای دشمنان است. از همین جا می‌توان دریافت که بر مسئولان جامعه و اولیای امور است که مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی را در دستور قرار دهند؛ زیرا می‌بایست فرهنگ را در جامعه ایجاد و نهادینه سازند که رفتارهای اقتصادی آنان را به شکل خاصی تحت تاثیر مستقیم خود قرار دهد. جامعه می‌بایست در بینش و نگرش به این باور برسد که توانایی آن را دارد که همه نیازهای اقتصادی خود را پاسخگو باشد و هرگونه فشار دشمنان را نیز دفع کند. مهندسی در این جا به معنای برقراری نسبت تعادلی و تکاملی میان عوامل و یا متغیرهای تشکیل‌دهنده یک مجموعه فکری و مادی است تا اقتصاد مقاومتی را تحقق بخشد و آن هدف را در دسترس جامعه قرار دهد. از آنجایی که فرهنگ پدیده‌ای است که در یک جامعه شکل می‌گیرد و در یک فرآیندی تغییر می‌یابد، پس قابل مدیریت است. به سخن دیگر، فرهنگ هر چند مجموعه‌ای از اندیشه‌ها، اخلاقیات، آداب و سنت هاست که رفتار مردم را تحت تاثیر مستقیم قرار می‌دهد، ولی باید توجه داشت که فرهنگ به سبب تغییرپذیری، مدیریت‌پذیر است. از این روست که در آیات قرآنی از تغییرات فرهنگی در انسان و جامعه سخن به میان آمده است. خداوند در آیه ۱۱ سوره رعد تغییرات فرهنگی در جامعه را منوط به تغییرات فکری و فرهنگی در افراد جامعه می‌داند. این آیه به صراحت از امکان تغییر بلکه مدیریت‌پذیری فرهنگی سخن می‌گوید. بنابراین، می‌توان با ایجاد تغییر در افراد جامعه، زمینه تغییرات کلان اجتماعی را فراهم آورد (پیغامی، ۱۳۹۰).

از نظر فرهنگ اقتصادی جامعه می‌بایست به این باور برسد که تولید و عدالت اقتصادی یک مأموریت و وظیفه الهی است (هود، آیه ۶۱) و به عنوان یک ارزش آن را در رفتارهای اجتماعی خود به کار گیرد و به عناوین چون زهد، تنبلی نوزد و از تولید و فعالیت‌های مولد اقتصادی باز نماند. با توجه به این که جامعه اسلامی در عصر معاصر هنوز به این باورها نرسیده است لازم است تا مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی شکل

گیرد و از سوی مسئولان این معنا مدیریت شود تا با تغییر در باورها، تغییرات مثبت و متناسب با اهداف اقتصاد مقاومتی تحقق یابد. بنابراین، لازم است تا با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های مشخص این راهبرد اقتصاد مقاومتی در جامعه اسلامی به عنوان یک فرهنگ درآید. الگوی مهندسی فرهنگ در شکل ۱ بیان گردیده است در این الگو:

مهندسی فرهنگ اقتصادی: به معنای احیای نوع متفاوتی از مدیریت جامع اقتصادی نظام کشور است که بر اساس آن اهداف جامعه از حاشیه به متن آورده می‌شود و در انتخاب هر راهبرد، خط مشی، طرح برنامه مدنظر قرار می‌گیرد.

مهندسی آرمانی حاکم بر کشور: شامل نظام‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مبتنی بر فرهنگ آرمانی.

مهندسی موجود و حاکم بر کشور (کلان نظام): شامل نظام‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و شناسایی نقاط ضعف.

مهندسی هدف (مناسب): شامل آن نوع مهندسی که در یک بازه زمانی مشخص با توجه به شرایط و مقتضیات محیطی بر اساس فرهنگ هدف باید بر کلان نظام و نظام‌های سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی حاکم (خدارحمی، ۱۳۹۱).

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به دنبال بررسی نقش فرهنگ ایثار و شهادت در اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی در بین اعضای هیات علمی دانشگاه می‌باشد. از منظر مقام معظم رهبری مراحل مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی عبارتند از:

۱- تعیین وضعیت مطلوب و آرمانی: آرمان، ترسیم چشم انداز آینده به عنوان عنصر جهت‌دهنده انگیزه‌ها و فعالیت‌ها و توقعات اعضای جامعه است. در مرحله اول مهندسی فرهنگ، وضعیت آرمانی و مطلوب خویش را مشخص می‌کنیم. یعنی به کجا می‌خواهیم برسیم؟ هدف غایی و نهایی ما چیست؟

۲- بررسی وضعیت نامطلوب موجود: در مرحله دوم وضعیت موجود خود را، استعدادها و توان و مشکلات، موانع و نواقص فرهنگ موجود خود را بررسی می‌کنیم. در این مرحله بایستی به شناخت آسیب‌ها، چالش‌ها، موانع و نواقص‌های موجود توجه شود.

۳- تعیین استراتژی برای رسیدن به وضعیت مطلوب: منظور از استراتژی در مهندسی فرهنگ، تعیین راه حل اساسی و کلی، طرح اندیشه متعالی، بلند و راه گشا در جهت رسیدن به آرمان است. در حقیقت استراتژی، مسیر و بزرگراه اصلی تحقق آرمان است. در مرحله سوم لازم است راهبرد متعالی و یا استراتژیک خویش را برای حرکت از وضع نامطلوب موجود به سمت وضعیت مطلوب مشخص کنیم. در این مرحله با تعیین نقطه هدف و دوره زمانی، از فرهنگ موجود فاصله گرفته و به فرهنگ مطلوب رهنمون می‌شویم (رهبری ۱۳۸۳/۱۰/۱).

طبق ادبیات پژوهش، ۹ شاخص فرهنگ ایثار و شهادت عبارتند از: انسانی بودن، دین محوری، کمال بخشی، ارزش آفرینی، حماسه‌سازی، بحران زدایی، اخلاص و ماندگاری، جامعیت، موج آفرینی و بصیرت بخشی. همچنین مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری دارای سه بعد مهندسی آرمانی، مهندسی موجود و مهندسی هدف می‌باشد.

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش، اعضای هیات علمی تمام وقت دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز بوده که تعداد آن‌ها برابر ۳۸۰ نفر می‌باشد. طبق جدول مورگان حجم نمونه برابر ۱۸۱ نفر به دست آمد و روش نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس بوده است. ابزار گردآوری داده‌ها دو پرسشنامه محقق ساخته فرهنگ ایثار و شهادت و مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی بوده است.

برای محاسبه ضریب پایایی پرسشنامه‌ها و اطمینان از هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری تحقیق، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون پایایی طیف‌ها نشان می‌دهد که ضرایب آلفای کرونباخ نشان از پایا بودن پرسشنامه‌های پژوهش حاضر است. تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS انجام شد.

نتایج و بحث

جدول ۱- شاخص‌های مرکزی و پراکندگی فرهنگ ایثار و شهادت

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
انسانی بودن	۱۸۱	۳/۸۰	۰/۶۶	۱/۰۵	۵
دین محوری	۱۸۱	۳/۱۷	۰/۸۳	۲/۵۳	۵
کمال بخشی	۱۸۱	۳/۱۴	۰/۶۷	۱	۵
ارزش آفرینی	۱۸۱	۳/۶۸	۰/۸۵	۱	۵

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
حماسه سازی	۱۸۱	۳۵/۲۲	.۷۱	۱	۵
بحران زدایی	۱۸۱	۳/۹۱	.۷۵	۱	۵
اخلاص و ماندگاری	۱۸۱	۳/۱۹	.۶۴	۲/۳۶	۵
جامعیت	۱۸۱	۳/۹۶	.۵۵	۱	۵
موج آفرینی	۱۸۱	۳/۰۹	.۷۳	۲/۵۸	۵
بصیرت بخشی	۱۸۱	۳	.۶۹	۱	۵

جدول ۲- شاخص‌های مرکزی و پراکندگی مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
مهندسی آرمانی	۱۸۱	۳/۸۰	.۵۱	۱/۸۸	۵
مهندسی موجود	۱۸۱	۳/۳۹	.۶۷	۱/۶۳	۵
مهندسی هدف	۱۸۱	۳/۴۵	.۸۶	۱	۵
مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی	۱۸۱	۳/۱۵	.۹۹	۱/۱۹	۵

بررسی فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی: بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی رابطه معناداری وجود دارد. در جدول ۳ میزان همبستگی بین نمرات شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی ارائه گردیده است.

جدول ۳- میزان همبستگی بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی

ضریب همبستگی پیرسون	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	سطح معناداری
.۶۷	.۴۴۹	.۴۴۰	.۰۰۰۱

فرضیه فرعی اول: بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی (مهندسی آرمانی) رابطه وجود دارد.

در جدول ۴ میزان همبستگی بین نمرات شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی (مهندسی آرمانی) ارائه گردیده است.

جدول ۴- ضریب همبستگی پیرسون بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و مهندسی آرمانی

ضریب همبستگی پیرسون	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	سطح معناداری
.۷۳۳	.۵۲۷	.۵۳۱	.۰۰۰۱

فرضیه فرعی دوم: بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی (مهندسی موجود) رابطه وجود دارد.

در جدول ۵ میزان همبستگی بین نمرات شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی (مهندسی موجود) ارائه گردیده است.

جدول ۵- میزان همبستگی بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی

ضریب همبستگی پیرسون	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	سطح معناداری
.۷۳۹	.۵۴۶	.۵۱۵	.۰۰۰۱

فرضیه فرعی سوم: بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی (مهندسی هدف) رابطه وجود دارد.

در جدول ۶ میزان همبستگی بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی (مهندسی موجود) ارائه گردیده است.

جدول ۶: میزان همبستگی بین شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت و اجرای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی (مهندسی هدف)

ضریب همبستگی پیرسون	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	سطح معناداری
.۸۸۳	.۷۷۹	.۷۵۲	.۰۰۰۱

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

شرح و تحلیل و شناساندن فرهنگ ایثار و شهادت از مکانیزم‌های دفاعی اسلام برای آماده نمودن جامعه در برابر هجوم فرهنگ‌های غیر خودی است. ایثارگری و شهادت طلبی نقش به‌سزایی در حفظ دین و ارزش‌های انقلاب و استقلال کشور ایفا می‌کند. مراکز آموزشی و دانشگاهی در سطوح مختلف، بستر مناسبی برای ایجاد و نهادینه کردن فرهنگ صحیح می‌باشند. زیرا از ابزارهای نفوذ فرهنگ، تغییر نگرش در افراد آن جامعه است و قشر دانشجو به جهت خصوصیات روان شناختی، اثر پذیرترین گروه‌های جامعه هستند که بیشترین و مفیدترین اوقات خود را در مراکز آموزشی و دانشگاه می‌گذرانند. لذا با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های علمی و جامع، می‌توان فرهنگ ایثارگری و شهادت را در این مراکز به سطح قابل قبولی ارتقاء بخشید. با توجه به نتایج پژوهش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فلسفه و ساز و کارهای مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی برای کلیه کارکنان به خوبی روشن شود.
- مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ ایثار و شهادت از منظر مقام معظم رهبری و شهید مطهری در کتب درسی آورده شود.
- برگزاری همایش‌ها و اجلاس‌هایی با محوریت فرهنگ ایثار و شهادت از دیدگاه مقام معظم رهبری
- استفاده از متخصصان و اساتید مجرب در برنامه‌های به منظور ترویج مؤلفه‌های فرهنگ ایثار و شهادت
- استفاده از مراسم‌های دینی و مذهبی مانند عاشورا و همچنین مکان‌های زیارتی و مذهبی مانند مناطق عملیاتی جنوب کشور برای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت
- تاثیر مهندسی فرهنگی بر عملکردهای کارکنان و اعضای هیات علمی به طور کامل و به صورت واضح و روشن اندازه‌گیری و هدایت شوند.
- کارکنان را حتی‌المقدور در تصمیم‌گیری‌های مربوط به مهندسی فرهنگ مشارکت داده و اطلاعات مورد نیاز مرتبط با وظایف کارکنان در اختیار آنان قرار گیرد.
- افزایش آموزش‌های لازم متناسب با نیازهای سازمان در جهت مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی و فرهنگ ایثار و شهادت.
- قرار دادن اطلاعات مهندسی فرهنگ از طریق تشکیل جلسات، مشخص نمودن مساله در میان گروه کاری مورد نظر، آموزش شاخص‌ها و معیارهای اقتصاد مقاومتی به تیم‌های کاری.

References

1. Dareini, A. A. (2014). Iran Leader Unveils 'Economy of Resistance'. Associated Press, Retrieved February 19.
2. Alizadeh, H. (2009). Challenges of Promoting the Culture of Sacrifice and Martyrdom in Society. *Journal of Cultural Studies and Communications*, 7. [In Persian]
3. Ashrafi, Y., & Fahimi Far, F. (2011). Examining the Business Environment Improvement Indicators with an Emphasis on Iran's Situation. *Economic Journal - Monthly Review of Economic Issues*, 11. [In Persian]
4. Bozorgmehr, N. (2012). "Iran develops economy of resistance" in Isfahan; *Financial Times*; September 12.
5. Ebrahimi, N. (2008). The Position of the Concept of Martyrdom in War Stories. In *Collection of Articles from the National Conference on Promoting the Culture of Sacrifice and Martyrdom*. Isfahan University Press. [In Persian]
6. Fahimi, M. S. (2008). The Culture of Sacrifice and Martyrdom and Its Indicators. In *Collection of Articles from the National Conference on Promoting the Culture of Sacrifice and Martyrdom*. Isfahan University Press. [In Persian]
7. Ghaffari Hashjin, Z., & Afzalian Salami, M. (2011). *The Discourse of Sacrifice and Martyrdom in the Islamic Revolution*. Tehran: Shahid University Publications. [In Persian]
8. Ghaffari Hashjin, Z., & Dezgiran, M. (2013). The Role of the Culture of Sacrifice and Martyrdom as Social Capital in the Progress of the Islamic Republic of Iran from the Perspective of the Supreme Leader. *Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies*, 5. [In Persian]
9. Hashemi, S. A. (2010). Ways to Promote the Culture of Sacrifice and Martyrdom. In *Collection of Articles from the National Conference on the Culture of Sacrifice and Martyrdom*. Zanjan University Press. [In Persian]
10. Khodarahmi, B. (2012). Resistant Economy Means an Economy Without Oil. *Bazar Sarmayeh*, 33, 1.
11. Kiafar, S. (2012). Resistant Economy or Economic Asceticism. Tuesday, September 11.
12. Mohammadi, M. M. (1415 A.H.). *Quran Karim*. Dar al-Quran al-Karim Publication. (Original work published in Persian). [In Persian]
13. Motahari, M. (1999). *A Journey through Nahj al-Balagha*. Sadra Publications, 19th edition.
14. Motahari, M. (2004). *Reviving Islamic Thought*. Sadra Publications, 21st edition. [In Persian]
15. Neiri, M. Y., & Khairandish, S. M. (2005). Martyr and Martyrdom in Islamic Mysticism. *Social and Human Sciences Journal of Shiraz University*, 42. [In Persian]
16. Peygami, A. (2011). Economic Resistance or Resistant Economy, a Paper by Dr. Peygami on Resistant Economy. [In Persian]
17. Peygami, A. (2012). Four Definitions of Resistance Economy Examined and Analyzed, Ten Points on Achieving a Resistant Economy. [In Persian]
18. Safri, J. (2010). The Influence of the Culture of Sacrifice and Martyrdom on the Spiritual Enhancement of Basijis. *Hesareh Journal*, 2. [In Persian]
19. Seyed Alipour, S. K. (2005). The Position of the Culture of Sacrifice and Martyrdom in Islam and the View of Imam Khomeini (PBUH). *Negah-e-Gostar Publications*. [In Persian]
20. Supreme Leader. (1996, February 18). Statements in a Meeting with Officials on the Occasion of Ghadir Khumm. [In Persian]
21. Supreme Leader. (2003, October 30). Statements in a Meeting with Professors from Universities Across the Country. [In Persian]
22. Supreme Leader. (2007, March 21). A Message on the Occasion of the Beginning of the Year 2007. [In Persian]
23. Supreme Leader. (2008, April 22). Statements in a Meeting with a Large Group of Workers and Entrepreneurs. [In Persian]
24. Supreme Leader. (2008, May 4). Statements in a Meeting with the People and Nomads of Nourabad Mamasani County. [In Persian]
25. Supreme Leader. (2010, June 6). Statements in a Meeting with Entrepreneurs from Across the Country. [In Persian]

26. Supreme Leader. (2010, March 19). A Message on the Occasion of the Transfer of Power in the Year 2009.
27. Supreme Leader. (2011, April 28). Statements in a Meeting with Researchers and Officials of Knowledge-Based Companies. [In Persian]
28. Supreme Leader. (2011, August 23). Statements in a Meeting with University Professors. [In Persian]
29. Supreme Leader. (2011, February 27). Statements in a Meeting with Thousands of Workers from Across the Country. [In Persian]
30. Supreme Leader. (2011, March 20). Statements in a Meeting at the Holy Shrine of Imam Reza at the Beginning of the Year 1390. [In Persian]
31. Supreme Leader. (2011, May 15). Statements in a Meeting with Economic Activists and Distinguished Individuals in Economic Sectors. [In Persian]
32. Supreme Leader. (2011, May 26). Statements in a Meeting with the President and Members of the Cabinet. [In Persian]
33. Supreme Leader. (2012, April 23). Statements in a Meeting with Officials and Representatives of the System. [In Persian]
34. Supreme Leader. (2012, April 23). Statements in a Meeting with Representatives of the System. [In Persian]
35. Supreme Leader. (2012, April 28). Statements in a Meeting with Researchers and Officials of Knowledge-Based Companies. [In Persian]
36. Supreme Leader. (2012, August 27). Statements in a Meeting with the President and Members of the Cabinet. [In Persian]
37. Supreme Leader. (2012, August 27). Statements in a Meeting with the President and Members of the Cabinet. [In Persian]
38. Supreme Leader. (2012, June 6). Statements in a Meeting with Entrepreneurs from Across the Country. [In Persian]
39. Supreme Leader. (2012, March 20). A Message on the Occasion of the Transfer of Power in the Year 2012. [In Persian]
40. Supreme Leader. (2012, May 6). Statements in a Meeting with Students. [In Persian]
41. Supreme Leader. (2012, May 8). Statements in a Meeting with a Group of Students. [In Persian]
42. Supreme Leader. (2013, April 27). Statements in a Meeting with Workers and Activists in the Country's Production Sector on the Occasion of Workers' Week. [In Persian]
43. Supreme Leader. (2013, March 20). A Message on the Occasion of the Transfer of Power in the Year 2013. [In Persian]
44. Tarabzadeh Jahromi, M. S., et al. (2013). Investigating the Dimensions and Components of the Resistant Economy in the Ideology of Ayatollah Khamenei. *Scientific Research Quarterly on Islamic Revolution Studies*, 32, 31-46. [In Persian]
45. Thomas, D. S., & Inkson, K. (2008). *Human Resource Management: A Cultural Approach*. Nasser Mirsepassi, Ahmad Vadadi, and Azam Dashti (Trans.). Tehran: Misagh Publications. [In Persian]

